

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

Capvt. I.

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

nes Thasius, Polyces, Atramitenus, Nicomachus, ceteriq; quos neq; Polyces.
 industria, neq; artis studiū, neq; solertia defecit, sed aut rei familiaris exi- Nicoma-
 guitas, aut imbecillitas fortuna, seu in ambitione certationis contrario- chus.
 rum superatio, obstitit eorum dignitati. Nec tamen est admirandum, si
 propter ignorantiam artis uirtutes obscurantur, sed maxime indignan-
 dum, cum etiam sepe blandiatur gratia conuiuorum à ueris iudicijs ad
 falsam probationem, ergo (uti Socrati placuit) si ita sensus & sententiae
 scientiaeq; disciplinis auctae, perspicuae & perlucidae fuissent, non gratia
 neq; ambitio ualeret, sed si qui ueris certisq; laboribus doctrinarum, per-
 uenissent ad scientiam summam, eis ultro opera traderentur. Quoniam
 autem ea non sunt illustria neq; apparentia in aspectu, ut putamus oportu-
 iusse, & animaduerto potius indoctos quàm doctos gratia superare,
 non esse certandum iudicās cum indoctis, ambitione potius his præceptis
 editis ostendam nostrae scientiae uirtutem. Itaq; Imperator in primo uo-
 lumine tibi de arte, & quas habeat ea uirtutes, quibusq; disciplinis oporteat
 esse auctum architectum exposui, & subieci causas, quid ita earum
 oporteat eum esse peritum, rationesq; summae architecturae partitione
 distribui, finitionibusq; terminaui. Deinde, quod erat primū & necessa-
 rium, de moenibus, quemadmodum eligantur loci salubres ratiocinationi-
 bus explicui, uentiq; qui sint & è quibus regionibus singuli spirent, de for-
 mationibus grammicis ostendi, platearumq; & uicorum, uti emendatae fi-
 ant, distributiones in moenibus docui, & ita finitionem primo uolumine
 constitui. Item in secundo de materia quas habeat in operibus utilitates, et
 quibus uirtutibus è natura rerum est cōparata, peregi. Nunc in tertio de
 aediorum immortalium aedibus sacris dicam, & uti oporteat perscriptas
 esse exponam.

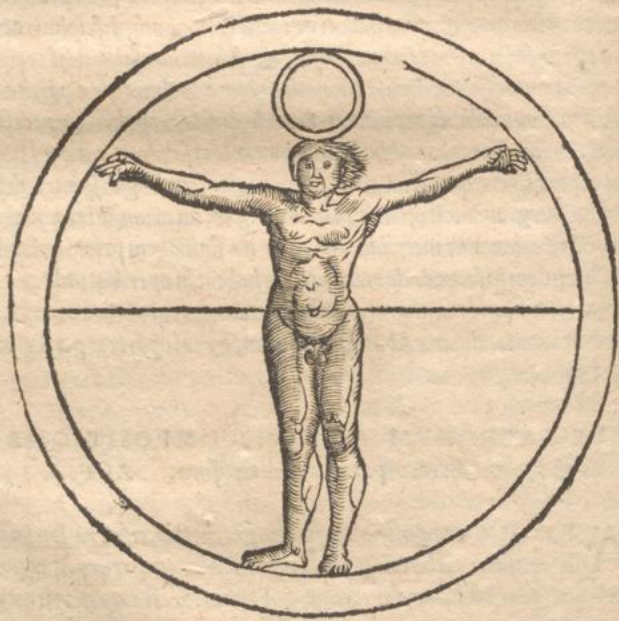
DE SACRARVM AEDIVM COMPOSITIONE

& symmetrijs et corporis humani mensura. ACP. I.

AEDIVM compositio constat ex symmetria, cuius rationem di-
 ligentissime architecti tenere debent. Ea autem pariter à propor-
 tione, quae graece ἀνολογία dicitur. Proportio est ratio partis mem-
 brorum in omni opere totiusq; commodulatio, ex qua ratio efficitur sym-
 metria.

I s. metria.

metriarum. Namq; non potest a des ulla sine symmetria atq; proportio-
ne rationem habere compositionis, nisi uti ad hominis bene figurati mem-
brorum habuerit exactam rationem. Corpus enim hominis ita natura
composuit, uti os capitis à mento ad frontem summam, & radices imas
capilli, esset decime partis. Item manus palma ab articulo ad extremum
medium digitum, tantundem. Caput à mento ad summum uerticem, octa-
ua. Tantundem ab ceruicibus imis. Ab summo pectore ad imas radices
capillorum, sextæ: ad summum uerticem, quartæ. Ipsi autem oris altitu-
dinis tertia pars est ab imo mento ad imas nares: nasus ab imis naribus
ad finem medium superciliarum, tantundem: ab ea fine ad imas radices ca-
pilli ubi frons efficitur, item tertiæ partis. Pes uero altitudinis corporis
sextæ, Cubitus quartæ, Pectus item quartæ.

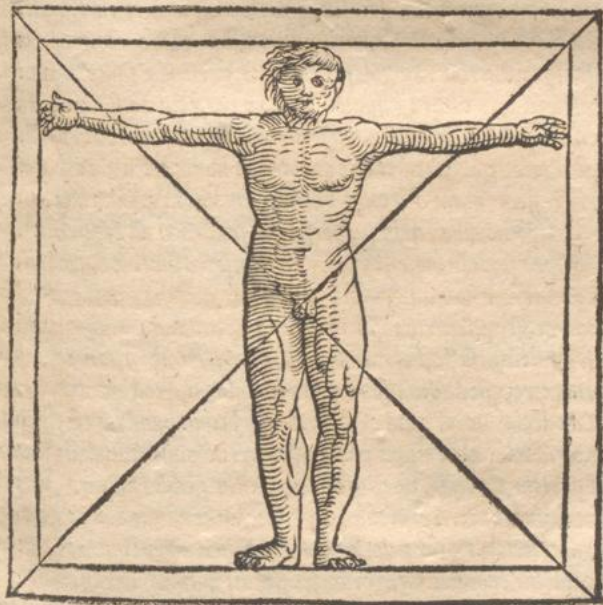

Reliqua

Reliqua quoque membra suos habent commensus proportionis, quibus etiam antiqui pictores et statuarij nobiles usi, magnas et infinitas laudes sunt affecti. Similiter uero sacrarum aedium membra, ad uniuersam totius magnitudinis summam, ex partibus singulis conuenientissimum debent habere commensuum responsum. Item corporis centrum medium naturaliter est umbilicus. Namque si homo collocatus fuerit supinus manus et pedibus passis, circiniq; collocatum centrum in umbilico eius, circumagendo rotundationem utrarumq; manuum et pedum digiti linea tangentur.

Centrum
corporis.

Non minus, quemadmodum schema rotundationis in corpore efficitur, item quadrata designatio in eo inuenitur. Nam si a pedibus imis ad summum caput mensum erit, eaque mensura relata fuerit ad manus passas, inuenietur eadem latitudo, uti altitudo, quemadmodum areae, quae ad nos hanc sunt quadratae.

Ergo fl.

Ergo si ita natura composuit corpus hominis, uti proportionibus membra ad summam figurationem eius respondeant, cum causa constituisse uidentur antiqui, ut etiam in operum perfectionibus singulorum membrorum, ad uniuersam figuræ speciem habeant commensus exactiorem. Igitur cum in omnibus operibus ordines traderent, id maxime in ædibus deorum, in quibus operum laudes & culpæ æternæ solent permanere. Nec minus mensurarum rationes, quæ in omnibus operibus uidentur necessariæ esse, ex corporis membris collegerunt, uti digitum, palmum, pedem, cubitum, et eas distribuerunt in perfectum numerum, quem greci τέλειον dicunt. Perfectum autem antiqui instituerunt numerum, qui decem dicitur, namque ex manibus denarius digitorum numerus, ex digitis uero palmus, & ab palmo pes est inuentus. Sicut autem in utrisque palmis ex articulis ab natura decem sunt perfecti, ita etiam Platoni placuit esse cum numerum ea re perfectum, quod ex singularibus rebus, quæ μόνα εἶδη apud grecos dicuntur, perficitur decussis, quæ simul ac undecim aut duodecim sunt factæ, quod superauerint, non possunt esse perfectæ, donec ad alterum decussum peruenerint. Singulares enim res, particulae sunt eius numeri, Mathematici uero contra disputantes, ea re perfectum esse dixerunt numerum, qui sex dicitur, quod is numerus habet partitiones eorum rationibus sex numero conuenientes, sic sextantem unum, trientem duo, semissem tria, bessem, quem ἡμιόλιον dicunt, quatuor, quintarium, quem πέντε ἡμιόλιον dicunt, quinque, perfectum sex. Cum ad supputationem crescat supra sex adiecto, esse ἑξήκοντα, cum facta sunt octo, quod est tertia adiecta, tertiarium, qui τριώνιστον dicitur, dimidia adiecta cum facta sunt nouem, sesquialterum qui ἑξαπλασιον appellatur, duabus partibus additis & decussi facto, besalterum, quem ἑπταδύομιον uocitant, in undecim numero, quod adiecti sunt quinque, quintarium, quod ἑπταπέντε ἡμιόλιον. Duodecim autem quod ex duobus simplicibus numerus est effectus, διπλασίωνα. Non minus etiam, quod pes hominis altitudinis sextam habet partem, ita etiam ex eo quod perficitur pedum numero, corpus his sex altitudinis terminando, cum perfectum constituerunt, cubitumque animaduenterunt ex sex palmis constare, digitis uiginti quatuor. Ex eo etiam uidetur ciuitates Græcorum fecisse, uti quemadmodum cubitus est sex palmorum, ita in drachma quoque eo numero uterentur, illæ enim areos signatos

Numerus perfectus.

μόνα εἶδη.

signatos (uti asses) ex æquo, sex quos obolos appellant, quadrantesq; obolorum, quæ alij dichalca, nonnulli trichalca dicunt, pro digitis uiginti quatuor in drachma constituerunt. Nostri autem primo decem fecerunt antiquum numerum, & in denario denos æreos asses constituerunt, & ea re compositio nummi ad hodiernum diem denarij nomen retinet, etiamq; quartam eius partem, quod efficiebatur ex duobus asibus & tertio semisse, sestertium uocitauerunt. Postea quoniam animaduertunt utrosq; numeros esse perfectos, & sex & decem, utrosq; in unum coniecerunt et fecerunt perfectissimum decussissexis. Huius autem rei authorem inueniunt pedem. E cubito enim cum dempti sunt palmi duo, relinquatur pes quatuor palmorum. Palmus autem habet quatuor digitos, ita efficitur uti habeat pes sexdecim digitos, & totidem asses æratius denarius. Ergo si conuenit ex articulis hominis numerum inuentum esse, & ex membris separatis ad uniuersam corporis speciem ratæ partis commensus fieri responsum, relinquatur ut suscipiamus eos, qui etiam ædes deorū immortalium constituentes, ita membra operum ordinauerunt, ut proportionibus & symmetrijs separata atq; uniuersæ, conuenientes efficerentur eorum distributiones. Aedium autem principia sunt, è quibus constat figurarum aspectus, & primum in antis, quod græce $\nu\alpha\alpha\sigma\tau\epsilon\mu\pi\pi\delta\alpha\sigma\sigma\iota\sigma$, dicitur, deinde prostylos, amphiprostylos, peripteros, pseudodipteros, dipteros, hypethros. Horum exprimentur formationes, his rationibus. In antis erit ædes, cum habeat in fronte antas parietum, qui cellam circumcludunt, & inter antas in medio columnas duas, supraq; fastigium symmetria ea collocatū, quæ in hoc libro fuerit per scripta. Huius autē exemplar erit ad tres Fortunas, ex tribus, quod est proxime portā Collinam.

Denarius.
Sestertium.

BX AEDIUM SACRARVM PRINCIPIIS,

ex quibus constat figurarum aspectus, &

primum in antis $\nu\alpha\alpha\sigma\tau\epsilon\mu\pi\pi\delta\alpha\sigma\sigma\iota\sigma$

$\delta\alpha\sigma\tau\epsilon\mu$ dicitur.

K Prostyla

Profyllos

Prostylos omnia habet, quemadmodum in antis, columnas autem contra antas angulares duas, supraq; epistylia, quemadmodum et in antis, et extra ac sinistra in uersuris singula. Huius exemplar est in insula Tiberina, in aede Iouis et Fauni.

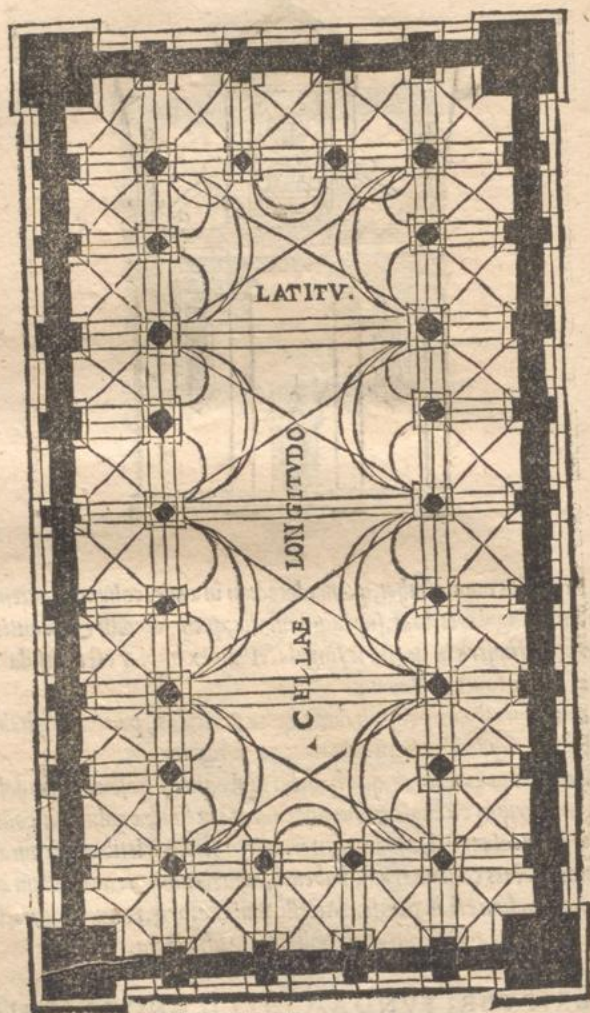
Amphiprostylos omnia habet ea, quae prostylos, praetereaq; habet in postico ad eundem modum columnas et fastigium.

Peripteros autem erit, quae habebit in fronte et postico senas columnas, in lateribus cum angularibus undenas, ita ut sint haec columnae collocatae, ut intercolumnij latitudinis interuallum sit a parietibus circum ad extremos ordines columnarum, habeatq; ambulationem circa cellam aedis, quemadmodum est in porticu Metelli, Iouis statoris, Hermodi, et ad Mariana Honoris et Virtutis sine postico a Mutio facta.

PERIPTERI FVNDAMENTI ICHNOGRAPHIA.

ex qua ad totius aedis orthographiam facillime periti
architecti peruenire possunt.

K 2

Pfeuden

Pseudodipteros autem sic collocatur, ut in fronte & postico sint columnæ octonæ, in lateribus cum angularibus quindena. Sunt autem parietes cellæ contra quaternas columnas medianas in fronte & postico. Ita duorum intercolumniorum & unæ crassitudinis columnæ spatium, erit à parietibus circa ad extremos ordines columnarum. Huius exemplum Romæ nō est, sed Magnesiæ Dianæ Hermogenis alabandi et Apollinis amnestæ facta.

Dipteros autem octastylus & pronao & postico, sed circa eadem duplices habet ordines columnarum, uti est ædes Quirini dorica, & Ephepsiæ Dianæ ionica, à Ctesiphonte constituta.

Hypethros uero decastylus est in pronao & postico. Reliqua omnia eadem habet, quæ dipteros, sed interiore parte columnas in altitudine duplices remotas à parietibus ad circuitionem (ut porticus) peristyliorum. Medium autem sub diuo est sine tecto, aditusq; ualuarum ex utraq; parte in pronao & postico. Huius autem exemplar Romæ non est, sed Athenis octastylus & in templo Iouis olimpij.

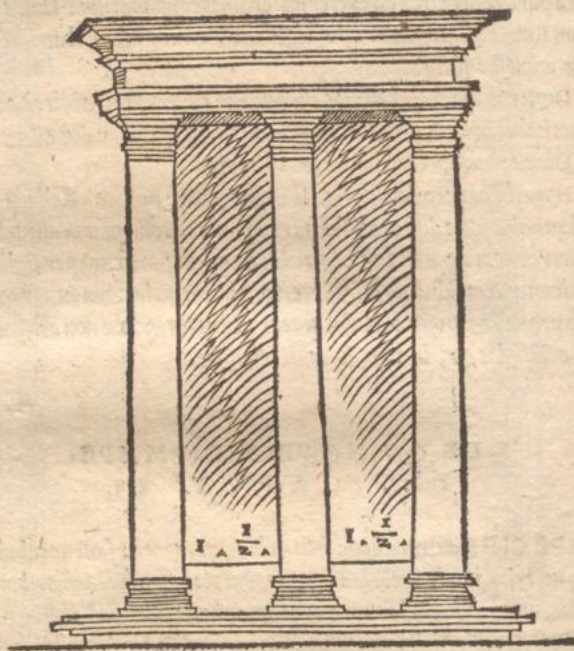
DE QVINQVE AEDIVM SPECIEBUS. CAPVT. II.

SPECIES autem ædium sunt quinque, quarum ea sunt uocabula, Pycnostylus, id est crebris columnis, Systylus, paulò remissioribus, Diastylus, amplius patētibus: rarius quàm oportet inter se diductis, Areostylus, Eustylus interuallorum iusta distributione. Ergo pycnostylus est, cuius intercolumnio unius & dimidiatæ columnæ crassitudo interponi potest, quemadmodum est diuii Iulij, & in Cæsaris foro Veneris, & si quæ alie sic sunt compositæ.

Item Systylus est, in quo duarum columnarum crassitudo in intercolumnio poterit collocari, & spirarū plinthides æquæ magnæ sint eo spatio, quod fuerit inter duas plinthides, quemadmodum est Fortune equestris ad theatrum lapideum, & reliquæ, quæ eisdem rationibus sunt compositæ.

¶ 3 Hæc utraq;

• styliq; perfiguratio.

Hæc ultra